

[Wysepko mała...]

MARIA WIĘCKOWSKA

[Wysepko mała...]

24 IV 1943

Wysepko mała¹, małańka,
Z wściekłością biją w ciebie ciemnego potopu zbrodni, fale
Już sięgają cię², obejmują, zagarniają większe odcinki
A Ty się wynurzasz, to znów wyłaniasz,
Choć w Ciebie taranem luf armatnich wałą,
A szkarłat i dym płomieni twe gniazda owija, pali,
Ty stoisz wciąż nieugięta, nieruchoma na kpinki³.
Może ocalejesz?!
Twój opór fale rozbewstwia.
Sięgnąć cię, zmiążdżyć, unicestwić!
Mała wysepko, czołem, dzielnie walczyś,
Za chwilę cię może pochłoną głębiny,
Niewzruszona stoisz na wściekłość, drwiny,
Podziwiam Cię, rośnie mój zachwyt, rośnie mój żal,
Jaki nie mierzy niebieską dal,
Z prośbą gorącą, choć niemą i głuchą.
Do tego, co Swą dłonią trzyma losy świata
Co i twoją zgubę powstrzymać może
Z modlitwą i w pokorze,
Ślę ku Niemu swą prośbę w dal:

Walka, Wyspa, Powstanie

¹ *Wysepko mała (...)* — Kontekstem historycznym wiersza, datowanego na 24 kwietnia 1943 roku, jest powstanie w getcie warszawskim, które rozpoczęło się pięć dni wcześniej.

W getcie warszawskim, dzielnicy zamkniętej usytuowanej w centralnych rejonach Warszawy, wydzielonej przez nazistów jesienią 1940 r. dla odseparowania ludności pochodzenia żydowskiego od reszty społeczeństwa, wybuchły dwa powstania. Pierwsze 18 stycznia 1943 r.; było ono czterodniowym zbrojnym oporem Żydowskiej Organizacji Bojowej przeciw planowanej przez Niemców akcji likwidacyjnej (wcześniejsza, trwająca od 22 lipca 1942 r. masowa deportacja więźniów getta do obozu zagłady w Treblince pochłonęła 300 tys. ofiar). Drugie powstanie wybuchło w poniedziałek 19 kwietnia 1943 r. i trwało blisko miesiąc.

Kiedy w przeddzień święta Pesach niemieckie oddziały piechoty oraz czołgi i wozy pancerne weszły do getta, do walki stanęło ok. 300–500 członków ŻOB pod dowództwem Mordechaja Anielewicza, ok. 250 członków Żydowskiego Związku Wojskowego (ŻZW) oraz luźne uzbrojone grupy bojowców. Niemcy, dysponując zapleczem poza obrębem getta, wysyłali codziennie do walki ponad tysiąc żołnierzy Waffen-SS i policjantów. Większość więźniów getta stanowili cywile (ok. 45–50 tys.), którzy nie podporządkowali się niemieckim rozkazom o wysiedleniu i ukrywali się w bunkrach i kryjówkach, tworzonych na terenie getta od stycznia 1943 r. Niemcy pod dowództwem Jürgena Stroopa przetrzasali kolejne ulice w poszukiwaniu ukrywających się, w końcu zaczęli sukcesywnie podpalać dom po domu, a do bunkrów wrzucać świece dymne lub materiały wybuchowe. Wielu z osaczonych, znajdujących się na wyższych piętrach decydowało się na samobójczy skok na ulicę; pod gruzami walących się domów i w zaspanych bunkrach zginęły tysiące ludzi.

8 maja został wykryty bunker dowództwa powstania przy ul. Miłej 18, większość bojowniczek i bojowników (z Anielewiczem włącznie) popełnia samobójstwo. 16 maja Niemcy wysadzili Wielką Synagogę na ul. Tłomackie; datę tę przyjmuje się za symboliczny koniec powstania w getcie warszawskim. [przypis edytorski]

² *biją w ciebie ciemnego potopu zbrodni, fale / Już sięgają cię, obejmują...* — nie zmieniono oryginalnej interpunkcji; zastosowanie przerzutni każe sądzić, że autorka dokonywała tu pracy nad możliwymi sensami frazy. [przypis edytorski]

³ *nieruchoma na kpinki* — o kpinach, drwiących uwagach na temat walczących i ginących Żydów pojawia się kilka wzmianek w tekstach autorki będącej świadkinią wydarzeń i obserwowującej ze strony tzw. „aryjskiej” powstanie w getcie. [przypis edytorski]

O, Boże, spraw małego Dawida cud⁴,
Rozgrom pychę niszczycielską, zbrodniczą Goliata,
Ocal ten szczuty, udręczony lud.
Przywróć Pokój i Sprawiedliwość światu,
A miłość niechaj ludzkość znów węzłem twórczym zbrata.

⁴*Dawida cud* — mowa o walce Dawida, późniejszego króla Izraela, z olbrzymim wojownikiem filistyńskim pochodzącym z Gat (1Sm 17,4), mierzącym sześć łokci i jedną piędź (tj. ok. 3 m) i siejącym postrach wśród wojsk izraelskich. Goliat zginął rażony przez Dawida kamieniem z procy (1Sm 17,49–50). [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z *Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur*.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na *Licencji Wolnej Sztuki 1.3*. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w *Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur*. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/wieckowska-wysepko-mala/>

Tekst opracowany na podstawie: Tango łez. Śpiewajcie muzy, red. Bożena Keff, wyd. Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma, Warszawa 2012.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja zrealizowana w ramach biblioteki Wolne Lektury (<https://www.wolnelektury.pl>). Dołożyliśmy wszelkich starań, żeby ustalić aktualną tożsamość i dokładną datę śmierci autorki, ale nie było to możliwe. Przyjmujemy, że utwór ten jest w domenie publicznej — bądź autorka zmarła 70 lub więcej lat temu, bądź pierwsze rozpowszechnienie nastąpiło 70 lub więcej lat temu, a brak danych o tożsamości (imieniu i nazwisku zmienionym w czasie wojny, po niej, lub przyjętym po emigracji) każe traktować te utwory jako pisane przez autora, którego twórca nie jest znany (Art. 36(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 r.). Jeżeli ktokolwiek posiada informacje o tożsamości i/lub dokładnej dacie śmierci autorki, bardzo prosimy o kontakt. Ufundowane dzięki zrzutce społecznościowej.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Paulina Choromańska.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).